

Hetvened vasárnap

► Jer 9,22–23

Hetvenkedéstől magasztalásig

Az ünnep helye az egyházi évben

Hetvened vasárnapja (Septuagesima) lényegét tekintve „küszöbünnep”. Két ünnepkör határát jelöli ki. Ezzel a vasárnapkal lépünk át a Krisztus-történet ívében a karácsonyi evangélium „teréből” a Jézus Krisztus földi útjáról, passiójáról és feltámadásáról való emlékezésfolyamatba.¹ Hetvened vasárnapja azonban nem csupán elhatárolja, hanem össze is kapcsolja a két ünnepkört: hiszen a megváltás nagy történetében ezek az események mind egybetartoznak. Különösen fontos és nagyon érdekes is, hogy az egyházi évben a nagybőjt (az előkészület kiemelt ideje) előtt is van még egy rövidebb előkészületi idő. Így kétszeresen is áldást hordozó lehet ez a három hét: előkészühetünk az előkészületre...

A „böjtelő” három, egymást követő vasárnapja egyfajta lelki „visszaszámlálás” a böjti időszak beköszöntéig: 70 – 60 – 50. Invocavittal azonban már előrenézünk, úgy számoljuk a vasárnapokat virágvasárnap felé. A mérhető időfolyamat (kronoszt), amit az előttünk álló vasárnapok neve is jelez, ugyanakkor átjárja és át is minősíti a kairoosz, a kiemelt idő: a kegyelem ideje. És mivel a kegyelemnek arca van, végső soron egyetlen személyt jelöl, ezért az előttünk álló hetekben ott van a Krisztussal való mély és átforgató találkozás ígérete.

A textus helye, háttere

Jeremiás könyve két változatban maradt ránk. A LXX görög szövege kb. 2800 szóval (mintegy egynolcadával) rövidebb a maszoréti szövegnél

(amely a protestáns bibliakiadások alapja). Valószínűleg egy korábbi, eltérő felépítésű héber szövegre megy vissza. Ebből adódik textusunk esetében is a kétféle versszámolás (BRUEGGEMANN 1998, 7–11. o.; KUSTÁR 2025, 445–446. o.).

Jeremiás könyve különböző műfajú szövegek szötte: költői nyelven megfogalmazott prófécia, rövid prédikációk, prózai beszédek, biográfikus „beszámoló” és reflexiók a próféta életével kapcsolatban. Az eredetileg önálló forrásanyagokat a babiloni fogság alatt és után összegyűjtötték, egyetlen nagy gyűjteménybe rendezték, amelyet az igaz próféta: Jeremiás neve hitelesített.

Jer 9,22–23 a könyv első nagy egységének (1–25. fejezet) a része. Főként fenyegető próféciaikat találunk itt Júda és Jeruzsálem ellen. A „reformer” Jósias király halálát (Kr. e. 609) követően Jeremiás élesen bírálja utóda, Jójakim asszírbarát politikáját, a társadalmi elit visszaéléseit. A könyv 7–20. fejezeteiben olvashatjuk ebből az időszakból való ígérhetéseit, és értesülünk a kritikus véleménynyilvánítására adott megtorló akciókról is. Jeremiást a hatalmon lévők részéről folyamatos támadás érte, szolgálatát megpróbálták teljesen ellehetetleníteni.

Jer 9,22–23 egy rövid orákulum, egy tömör bölcsességteológiai tanítás. Önmagában, előzmények nélkül áll a fejezetben, ám bizonyos, hogy tudatos szerkesztés révén került ide (ALLEN 2008, 119–121. o.; BRUEGGEMANN 1998, 100–102. o.). Érdekes módon a LXX szövegében egy másik helyen is szerepel ez a két vers, mégpedig 1Sám 2,10-ben, Anna hálaénekének kontextusában.

A 9. fejezet öt rövidebb egységből épül föl. 9,1–8-ban a „nyelv bűnei” kerülnek a fókuszba: a hazugság, rágalmozás, álnok beszéd és egymás becsapása miatt fakad ki a próféta. Ezután egy költői képekben gazdag siratóének hangzik föl

¹ <https://uni.lutheran.hu/hetvened-vasarnap/>.

Jeruzsálem pusztulásával kapcsolatban (9,9–15), majd egy siratóasszonyoknak címzett felhívást olvashatunk (9,16–21). Ezt követi a textusunk (22–23), amely újra visszautal a fejezet elejének témájára. Ám most intelem formáját ölti magára a tanítás – mégpedig a helyes dicsekvéssel kapcsolatban. A fejezet utolsó két verse (24–25) próféta ítélethirdetés Júda és a környező népek ellen.

A szöveg teológiai üzenete

Jer 9,22–23 rövid igeszakaszának elején és végén „inclusióként” fogalmazódik meg, hogy az üzenet Isten kijelentett szava. JHWH igéje útmutatás, eligazítás. Jelen esetben arra vonatkozik, hogy a dicsekvésnek mi a vállalhatatlan és mi a lehetséges útja.

A könnyebb érthetőség kedvéért, és hogy bevéssédjön emlékezetünkbe, három-három fogalmat állít szembe egymással a szentíró. Három helytelen dicsekvési mód, majd pedig JHWH teremtmény és gondviselő szándékának három megnyilvánulása alkot kontrasztpárt egymással. A tanítás lényege: két út áll az ember előtt. Az első, amikor önmagával dicsekszik. A másik, ha önmagát háttérbe szorítva Istent dicséri, vele dicsekszik. Az első, a 22. vers az emberi attitűdöt, a második, a 23. vers Isten „működésmódját” mutatja meg.

A két igeversben összesen ötször találkozunk a *הָלַל* ige (dicsér, magasztal) hitpaél, vagyis visszaható (reflexív) imperfectum alakjával (magát dicséri, kérkedik, büszkélkedik). A 22. versben háromszor, a 23. versben kétszer; utolsó előfordulása hitpaél participium. Ez a kulcsszó „sűrített” teológiai üzenetet hordoz: ha az ember önmaga felé fordítja, vagyis saját magára vonatkoztatja, göggé, hencegessé válik a dicséret. Ám ha Isten felé fordítja, akkor az egyetlen hiteles emberi attitűdöt jelenti: Isten istenségének elismerését, az alázat és hála útját (BRUEGGEMANN 1998, 100–102. o.; O'DAY 1990, 262–265. o.; ALLEN 2008, 120–121. o.).

A 22. vers három azonos felépítésű figyelmeztetésből áll. A feszes retorikai struktúrában a fel szólítások valójában tiltások. A vers hármas ta-

golásában a bölcs (חכם), az erős/vitéz (גיבור) és a gazdag (עשיר) olyan társadalmi „kategóriákat” jelöl, amelyek Jeremiás korában is a vezető réteget alkották. A második fogalom katonai és politikai hatalomra is utal (1Kir 15,26; Ézs 11,2). A harmadik általános értelemben az elit státusz gazdasági potenciálját jelzi (BRUEGGEMANN 1998, 101. o.). A három fogalom mindegyikéhez ugyanabból a szóból képzett, birtokos raggal ellátott főnév társul nyomatékositás céljából. E különleges triász csak itt, Jeremiásnál fordul elő az Ószövetségben.

A 23. vers lényegében az előző vers pozitív újradefiniálása és ezzel együtt ennek radikális kontrasztja (BRUEGGEMANN 1978, 91–92. o.; ALLEN 2008, 120–121. o.). Ezt a mondat elején a *כִּי אֵנִי* (hanem) kötőszó jelzi. A két ige, amely ebben a versben a hiteles emberi alapállást, attitűdöt írja le, a *שָׂכַל* és a *יָדַע*. Az előbbi a megértést, felfogást, belátást, az utóbbi a megismerést, elfogadást jelenti. Ilyen módon a bölcsesség útjának lényege is feltárul előttünk (O'DAY 1990, 261–262. o.).

Isten ismerete (*יָדַע*) az ószövetségi teológia „veleje”: ez azonban az ember számára nem statikus, „télteles” tudást jelent, hanem sokkal inkább JHWH folyamatos cselekvésének tudatosítását. Ő az, aki szeretetet, vagyis jóindulatot (*חַסֵּד*), jó rendet (*מִשְׁפָּט*) és igazságot (*צֶדֶק*) munkál a földön. A *creatio continua* e nagy műve Isten kegyelmének bizonyosága – ezért egyedül övé a dicsőség. A szentíró azonban még tovább megy. JHWH számára ez a munka nem csupán elkötelezettségből végzett erőfeszítés: ő ebben kedvét leli (*הִפִּיץ*)! Az ige egy másik jelentése: gyönyörködik. A világról gondot viselő Alkotó szenvedélyesen merül bele teendőibe, sőt maga is ámul alkotásain. E rövid igeszakasz itt, ebben a gondolatban éri el csúcspontját: vagyis Isten örömeiben.

Igehirdetési vázlat

A próféta olyan követ, aki látja a hétköznapi valóságot: a tévutakat, kudarcokat, a sebeket és a sok kárt, amelyet az emberi önzés okoz. Ám ő az, akit JHWH

gazdag képzelőerővel áldott meg azért, hogy meg-
lássa a teremtés jó rendjét és értelmét is. A próféta
a domináns kultúrával, a hatalmasok szándékaival
szemben tudatosan föl vállalta az alternatív utat,
amely a közös jó megvalósulása felé vezet. Kriti-
kus hozzáállásával, éleslátó üzenetével és bölcses-
ségével igyekszik felrázni és motiválni kortársait.

Olykor elég néhány mondat, amelyekben,
mint egy tükörben, megcsillan valami a Valóság
erejéből. Elég néhány szó, amely megvilágítja az
emberi és az isteni természet közötti különbséget
– ugyanakkor az életünk kiteljesedésének irányát
is. Megmutatja, miként léphetünk ki az önma-
gunk körül forgás hiábavalóságából, céltalansá-
gából. Ezen a vasárnapon: hetvened vasárnapján
a „hetvenkedés” leküzdésére segít bennünket ez
a két és fél évezredes üzenet.

Három fontos felismerés születhet meg bennünk,
ha közel engedjük magunkhoz Isten igéjét, és meg-
engedjük, hogy mint egy tükörben, megláthassuk
benne azt, akik vagyunk és akik lehetünk. Az első
felismerés: nincs semmim, amit ne kaptam volna.
Az életemet, családomat, kapcsolataimat, tehetsé-
gemet, teherbírástomat, hivatásomat, javaimat, céljai-
mat, képzelőerőmet, álmaimat ajándékkul adta nekem
Isten. Nincs mire felvágnom. Bölcsességem, ráter-
mettségem és gazdagságom nem az enyém. „Köl-
csönbe” kaptam, hogy segíthessek vele másoknak.
Ahogyan én is támaszkodhatok a többiek bölcsessé-
gére, rátermettségére, gazdagságára. Ám legfőképpen
Istenére. Az ő rendjében így működnek a dolgok...

A második felismerés: ez a két igevers valójá-
ban egy modell. A transzformáció lelki útját tárja
elénk. A nagyon is emberiből Isten felé. A magam
körül forgás szédületéből az alázat józansága felé.
A második vers végére az antropocentrikus főnevek
(a bölcsék, erősek, gazdagok) teocentrikus főnevek-
ké változnak át (szeretet, jó rend, igazság). A vissza-
ható szemléletű igemódból pedig egyszer csak ki-
bontakozik a halleluja – a teljesen Isten felé forduló
hálaadás. Így még a nyelv(tan) is teológiává válik!

És végül a harmadik felismerés: a szeretet (lo-
jalitás, hűség), a jó rend és az igazság dinamikus

fogalmai JHWH „munkaköri leírásának” alapját
képezik. Ám ő abban érdekelt, hogy bevonjon
minket is „nagy országprojektjébe”: az új teremtés
transzformatív folyamatába. Krisztus bölcsessége,
ereje és gazdagsága az az ajándék, amellyel felvér-
tez, támogat és motivál minket a közös munkára.

Pál apostol körülbelül fél évezreddel Jeremi-
ás kora után a korinthusi gyülekezet helyzetét a
próféta üzenetének „lencséjén” keresztül értelme-
zi (BRUEGGEMANN 1998, 101. o.; O'DAY 1990, 261–
262. o.). 1Kor 1,26–31-ben arról beszél, hogy Isten
a kicsiket, a világ szemében erőtlenekeket, lenézet-
teket választotta ki. Azokat, akik nem tudnak fel-
vágni, csak a kegyelemben bíznak. Krisztussal nö-
vekednek „lefelé”, az alázat útján...

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Mt 20,1–16; 1Kor 9,24–27

Énekek

EÉ 47, 436, 445, 470

Illusztráció

TÖRTÉNET

Volt egyszer egy monostor, ahol három idős szer-
zetes lakott. Eljártak fölöttük az évek, kezdeti lel-
kesedésük és erejük alábbhagyott, egyre morco-
sabbak és elégedetlenebbek lettek. Már egymás
társaságát sem tudták élvezni. Évről évre keve-
sebb látogatójuk akadt, elmaradtak a kisgyere-
kes családok, pedig évekkel ezelőtt még micso-
da nyüzsgés volt a vasárnapi miséken! Teltek a
napok, nem látszott, hogy a helyzet jobbra for-
dulna. Egyszer azonban hírt hallottak: egy idős,
bölcs asszony költözött a falu szélén álló kis há-
zikóba. Bár visszavonultan él, a falu lakói közül
egyre többen keresik föl útmutatásért, bátorítá-

sért. Sokaknak tud segíteni megoldhatatlannak látszó helyzetekben...

A három szerzetes napokig tanakodott, majd végül mégis rávették magukat, hogy meglátogassák az asszonyt. Bekopogtattak, az idős hölgy szívélyesen fogadta őket. Meghallgatta a történetüket, a gondjukat, amiről egymás szavába vágva beszéltek neki a szerzetesek. Néhány percig csendben ült, majd ezt mondta nekik: „Kedveseim, nem tudok nektek egetrengető tanáccsal szolgálni. Csupán ezt a mondatot adom nektek útavalóul, vigyétek magatokkal: Valaki közületek szent lesz!”

A három szerzetes egészen elhűlt a mondat hallatán, hazafelé ezen tanakodtak magukban, és még napokkal a látogatás után is. Efrém testvért nem hagyta nyugodni a dolog. Mi van, ha Bernát testvér lesz szent? Akkor megérdemelne tőlem egy kicsit több figyelmet, kedvességet. És mi van, ha Antal testvér lesz szent közülünk? Igaz, hogy elég mogorva, de hát mégiscsak együtt élünk már több évtizede. Ráférne egy kis törődés. De – ne adj Istent – mi van, ha én leszek szent? Hú, akkor össze kellene kapnom magamat! Nem járja, hogy ilyen kiállhatatlan és antiszociális vagyok... A két másik szerzetes is hasonló gondolatokkal volt elfoglalva.

Teltek a napok és a hetek, lassanként visszaköltözött az élet a monostorba. Újra megtelt a kis templom vasárnaponta, gyerekek futkároztak az udvaron. A szerzetesek egyre többször mosolyogtak, és felszabadultan nevetgéltek... És hogy szentek lettek-e? Hát, ezt tőlük kellene megkérdezni...

Felhasznált irodalom

- ALLEN, Leslie C. 2008. *Jeremiah*. Westminster John Knox Press, Louisville. (The Old Testament Library.)
- BRUEGGEMANN, Walter 1998. *A Commentary on Jeremiah. Exile and Homecoming*. Eerdmans, Grand Rapids.
- BRUEGGEMANN, Walter A. 1978. The Epistemological Crisis of Israel's Two Histories (Jer 9:22–23). In: John G. Gammie – Walter A. Brueggemann – W. Lee Humphreys – James M. Ward (szerk.): *Israelite Wisdom. Theological and Literary Essays in Honor of Samuel Terrien*. Scholars Press, Missoula. 85–105. o.
- KUSTÁR Zoltán 2025. *Bevezetés az Ószövetség irodalmába. Az Ószövetség könyveinek előállása, tanítása és keresztyén üzenete*. Kálvin Kiadó, Budapest.
- O'DAY, Gail R. 1990. Jeremiah 9:22–23 and 1 Corinthians 1:26–31. A Study in Intertextuality. *Journal of Biblical Literature*, 109. évf. 2. sz. 259–267. o.

■ VARGA GYÖNGYI